

УДК 378.14.014.13 (37.013:005.336.2)

DOI: 10.26565/2074-8167-2021-48-03

РОЛЬ ДИСЦИПЛІН ВІЛЬНОГО ВИБОРУ У ФОРМУВАНІ В ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ «SOFT SKILLS»

О. М. Друганова

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
площа Свободи 4, Харків, Україна, 61022
druganova_lena@ukr.net, <http://orcid.org/0000-0002-5985-8293>*

У статті розглядається роль дисциплін вільного вибору у формуванні універсальних або функціональних компетенцій, що мають назву soft skills. Доведено, що оволодіння soft skills забезпечує як особистісний успіх у житті, так і професійну реалізацію та подальше кар'єрне зростання сучасного випускника закладу вищої освіти. На основі аналізу наукових джерел виявлені й охарактеризовані основні підходи до визначення суті й класифікації м'яких навичок у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. У публікації виокремлено й узагальнено шляхи формування soft skills у студентів у практиці закладів вищої освіти України. Серед них: створення особливого освітнього середовища, перебудова освітнього процесу, в якому домінують такі види навчання, як проектне, проблемне тощо; урізноманітнення форм і методів навчання; система позааудиторної роботи тощо. Установлено, що важливу роль у забезпеченні формування soft-skills відіграє й цикл вибіркових дисциплін або авторських курсів. Вагоме місце серед них посідає курс «Педагогіка успіху», що у 2020 – 2021 навчальному році було обрано здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Тематика курсу спрямована на підвищення продуктивності самостійної навчальної роботи й позитивне ставлення до неї у здобувачів вищої освіти, на озброєння їх стратегіями самооцінки, формування позитивної «Я-концепції»; ефективного розподілу часу (тайм-менеджмент); пошуку, оцінки й обробки інформації; активного читання; покращення запам'ятовування; презентації власних навчальних напрацювань; комунікативної взаємодії, шляхів забезпечення особистісної працездатності тощо.

Ключові слова: здобувач, заклад вищої освіти, універсальні, функціональні компетенції, формування, soft skills, дисципліни вільного вибору, педагогіка успіху, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна.

Е. Н. Друганова

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
площа Свободи 4, Харків, Україна, 61022*

РОЛЬ ДИСЦИПЛІН СВОБОДНОГО ВИБОРА В ФОРМИРОВАНИИ У СОИСКАТЕЛЕЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ «SOFT SKILLS»

В статье анализируется роль дисциплин свободного выбора в формировании универсальных или функциональных компетенций, которые также имеют название мягкие навыки. Доказано, что овладение мягкими навыками обеспечивает как личный успех в жизни, так и профессиональную реализацию, а также дальнейший карьерный рост современного выпускника высшего учебного заведения. На основе анализа научных источников выявляются и характеризуются основные подходы к определению сути и классификации мягких навыков в работах как отечественных, так и зарубежных ученых. В публикации анализируются и обобщаются способы формирования мягких навыков у студентов в практике высших учебных заведений Украины. Среди них: создание специальной образовательной среды, перестройка образовательного процесса, в котором доминируют такие виды обучения, как проектное, проблемное и т.д.; разнообразие форм и методов обучения; внеаудиторной системы и т.д. Установлено, что важную роль в обеспечении формирования мягких навыков играет цикл выборочных дисциплин или авторских курсов. Значительное место среди них занимает курс «Педагогика успеха», который в 2020 – 2021 учебном году был выбран соискателями первого (бакалаврского) уровня высшего образования ХНУ им. В.Н. Каразина. Курс направлен на повышение производительности самостоятельной образовательной работы и позитивного отношения к ней

у студентів вищих навчальних закладів, використання їх стратегіями самооценки, формування позитивної «Я-концепції»; ефективного розподілу часу (тайм-менеджмент); пошуку оцінки та обробки інформації; активного читання; покращення запам'ятовування; подання освітніх досягнень; спілкування, способи забезпечення особистої спроможності тощо.

Ключевые слова: студент, вище навчальне заклад, універсальні, функціональні компетенції, формування, м'які навички, дисципліни вільного вибору, педагогіка успіху, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна.

E. N. Druganova

Svoboda square, 6, room 612

ROLE OF FREE CHOICE DISCIPLINES IN THE FORMATION OF APPLICANTS OF HIGHER EDUCATION «SOFT SKILLS»

The article analyzes the role of free choice disciplines in the formation of universal or functional competencies, which are also called soft skills. It has been proven that mastering soft skills ensures both personal success in life and professional implementation, as well as further career growth of a modern graduate of a higher educational institution. Based on the analysis of scientific sources, the main approaches to defining the essence and classification of soft skills in the works of both domestic and foreign scientists are determined and characterized. The publication analyzes and summarizes the ways of forming soft skills among students in the practice of higher educational institutions of Ukraine. Among them: the creation of a special educational environment, the restructuring of the educational process, which is dominated by such types of learning as project, problem-based, etc.; variety of forms and methods of teaching; extra-curricular system, etc. It has been proven that a cycle of selective disciplines or author's courses plays an important role in ensuring the formation of soft skills. A significant place among them is occupied by the course "Pedagogy of Success", which in the 2020-2021 academic year was chosen by applicants for the first (bachelor's) level of higher education. The course is aimed at increasing the productivity of independent educational work and a positive attitude towards it among students of higher educational institutions, equipping them with strategies of self-esteem, the formation of a positive "I-concept"; effective distribution of time (time management); search, evaluation and information processing; active reading; improved memorization; submitting your own educational achievements; communication, ways to ensure personal work ability, etc.

Key words: student, higher educational institution, universal, functional competences, formation, soft skills, disciplines of free choice, pedagogy of success, V.N. Karazin.

Постановка проблеми. Визначальним фактором, що забезпечує як особистісний успіх в академічному навчанні, так і професійну реалізацію та подальше кар'єрне зростання сучасного випускника закладу вищої освіти, є, як відомо, належний рівень сформованості у нього універсальних або функціональних компетенцій, що в останні роки отримали назву soft skills. Наголосимо, що саме м'які навички, за даними праць педагогів-учених, роботодавців та дослідників кар'єрних процесів, визначають готовність людини жити й ефективно працювати в умовах постійних змін, що відбуваються у соціальній та економічній сферах життя; здатність її самостійно діяти й швидко приймати рішення; формують у неї здатність до творчого розв'язання життєвих і професійних проблем.

Методи дослідження. Для написання статті використано загальнонаукові методи (аналіз, синтез, узагальнення тощо), що дозволило з'ясувати ступінь розробки обраної проблематики; виокремити та проаналізувати підходи до визначення суті й основних підходів до класифікації soft skills у вітчизняних та зару-

біжних наукових джерелах, висвітлити накопичені закладами вищої освіти України шляхи та засоби формування м'яких навичок у здобувачів вищої освіти, розкрити роль дисципліни за вибором «Педагогіка успіху», завдяки якій здобувачі можуть напрацьовувати soft skills.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Установлено, що проблема формування у здобувачів вищої освіти «soft skills», що спрямовані на розширення особистісних та професійних компетенцій, є предметом активного обговорення сучасної науково-педагогічної громадськості. Із цього питання щорічно проводяться круглі столи, конференції, міжвузівські науково-методичні семінари як на регіональному, так і загальноукраїнському та міжнародному рівнях. Концепція «Soft skills» в останні роки дедалі більше стає й предметом наполегливого наукового аналізу окремих науковців. Серед них: Н. Длугунівич, К. Коваль та ін., які вивчають проблему формування в студентів професійних закладів освіти України «soft skills» шляхом їхньої участі в гуртках, спілках, громадських об'єднаннях, наукових товари-

ствах, студентському самоврядуванні [3; 6]; І. Ткачук, Н. Сосновенко – розкривають роль тренінгової програми «Шлях до порозуміння» у формуванні в студентів навичок ефективної комунікації, медіації, конструктивного вирішення конфліктів [11]; О. Жукова, предметом дослідження якої стали розвиток навичок «soft skills» у студентів як майбутніх викладачів в умовах кризових явищ у суспільстві, а також розвиток комунікативних навичок студентів гуманітарних й природничих спеціальностей «soft skills» в процесі навчання [13; 14] тощо.

Формулювання мети наукової праці – проаналізувати зміст і розкрити роль дисципліни за вибором «Педагогіка успіху» у формуванні «soft skills» у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на прикладі Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що проблема формування у сучасного здобувача освітніх послуг різного рівня й, передусім, вищого, soft skills є предметом активного обговорення педагогічної громадськості не тільки України, а й провідних країн світу. Зазначимо, що у вітчизняному науковому дискурсі синонімічними поняттями, аналогами soft skills є такі: «ключові навички», «основні навички», «ключові компетенції» або «навички працевлаштування» (К. Коваль та ін.) [6]; «гнучкі компетентності», «ключові компетентності», «загальні компетентності» (О. Закраєвська, Н. Резнікова, М. Рубцова та ін.) [5; 10]; «універсальні компетентності», «функціональні компетенції» (Т. Бучинська, Г. Корнюш та ін.) [1; 8] тощо.

Проведене дослідження свідчить про відсутність однозначного визначення суті поняття «soft skills» та наявність різних підходів до їх класифікації. Так, до soft skills відносять:

- індивідуальні, комунікативні та управлінські навички, а також «розуміння тих бажаних якостей, які застосовуються на різних робочих місцях і в різних життєвих ситуаціях – такі риси, як цілісність, спілкування, ввічливість, відповідальність, професіоналізм, гнучкість і робота в команді» (К. Коваль) [6];
- соціальні, ментальні, організаційні та особистісні навички; навички групової взаємодії, критичного мислення, креативності, прийняття рішень (Н. Сосновенко І. Ткачук) [11];
- надпрофесійні, надпредметні навички, володіння якими дозволяє людині налагоджувати взаємовідносини з оточуючими, вирішувати складні завдання, знаходи-

ти шляхи розв'язання проблемних ситуацій, вибудовувати лінію кар'єри, навчатись впродовж життя, тренувати інших, відчувати себе впевненою та самодостатньою (О. Жукова) [13: с. 229]. До складу цих навичок дослідницею віднесено: навички самонавчання і навчання інших, емоційного інтелекту, критичного мислення, рішення складних завдань, тайм-менеджменту і самоврядування, а також ті, що сприяють кар'єрному зростанню, тимбилдингу, лідерству й управлінню людьми. [14: с. 153];

- навички, вміння та характеристики, які дозволяють бути успішним і незалежно від компанії, її специфіки, діяльності та направлення бізнесу (Н. Длугунович) [3];
- «комплекс міжпрофесійних, універсальних, соціальних навичок, що обумовлюють ефективну участь у робочих і академічних процесах, визначають уміння результативно взаємодіяти та стосуються культури побудови комунікації незалежно від професійної спрямованості фахівця» (Г. Корнюш) [8]. Дослідниця послуговується типологією, за якою «soft skills» поділяються на персональні (особистісні) та інтерперсональні (міжособистісні). До перших авторкою віднесено самоорганізацію й самомотивацію; відповідальність; рішучість; готовність й здатність працювати в стресових ситуаціях, тайм-менеджмент тощо. До інтерперсональних навичок належать навички спілкування; емоційний інтелект; емпатія; лідерські якості тощо» [8; с. 103 – 104].

Аналогами soft skills в зарубіжних наукових джерелах, як свідчить проведений аналіз, є поняття «employability skills» (навички для працевлаштування); «non-professional skills» (непрофесійні навички); «skillsforsocialprogress» (навички для соціального розвитку); «lifeskills» (життєві навички) тощо [4]. «Soft skills» в іншомовних джерелах трактуються як «бажані якості для певних форм зайнятості, що не залежать від набутих знань та, наприклад, включають здоровий глузд, здатність мати справу з людьми і позитивне гнучке ставлення в процесі робочих та позаробочих ситуацій тощо» [«The Collins English Dictionary»]. Зазначимо, що досліджуване нами поняття «soft skills», за даними онлайн-платформи Investopedia, вживається фахівцями з психології та соціології «для опису рівня та складових емоційного інтелекту (EQ–«Emotional Intelligence Quotient») на противагу звичному коефіцієнту інтелекту (IQ–«Intelligence Quotient»)» [15].

У свою чергу, Інститут Макса Планка в Мюнхені (Німеччина) виділяє 4 групи soft skills, оволодіння якими є важливим для існування в сучасному суспільстві. Це: «особистісна динаміка (почуття відповідальності, прагнення до досягнень, впевненість у собі, висока мотивація); область міжособистісних відносин (контактність, об'єктивна самооцінка, співчуття та співпереживання іншим людям); прагнення до успіху (самовіддача, мотивація до підтримання статусу, схильність до систематизації, ініціативність); витривалість (стійкість до критики, стійкість до невдач, позитивна емоційна установка, твердість життєвої позиції, задоволення роботою)» [цит. за Н. Длугунович 3, с. 240].

Наголосимо, що перелік універсальних компетентностей, необхідний людині у сучасному світі, що динамічно змінюється, постійно оновлюється.

Узагальнення даних публікацій, що оприлюднені на сторінках наукових видань, засвідчує, що закладами вищої та передвищої професійної освіти України вже напрацьовано певний інструментарій щодо формування у здобувачів освітніх послуг soft skills. Серед них:

- розробка освітніх програм, що включатимуть вимоги до рівня розвитку універсальних компетенцій у здобувачів різних рівнів вищої освіти;
- створення особливого освітнього середовища закладу вищої освіти, що здатне забезпечити формування цих компетенцій;
- урізноманітнення форм навчання: широке використання в навчальному процесі тренінгів і семінарів із розвитку «softskills» (комунікативних тренінгів, навичок презентації та ін.) (Г. Корнюш, І. Ткачук, Н. Сосновенко) [8; 11]; кейс-методу, методів ситуаційного аналізу (Н. Васиньова) [2] тощо;
- перебудова освітнього процесу, у якому домінують такі види навчання, як проектне, проблемне тощо;
- система позааудиторної соціальної діяльності здобувачів вищої освіти, як-от участь у спілках, громадських об'єднаннях, самоврядуванні, волонтерстві тощо;
- організація позанавчальної діяльності – тематичні центри та інші професійно орієнтовані організації, на базі яких формуються тимчасові молодіжні колективи. Наприклад, Студентська соціально-психологічна служба, Національно-патріотичний табір для студентської молоді «Дія», Гендерний центр, Центр соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціаль-

ного туризму «Без бар'єрів», Молодіжний центр «START», Науково-практичний центр родинного виховання, Центр психологічного діагностування та тренінгових технологій «Інсайт» на базі відповідних структурних підрозділів факультету соціальної та психологічної освіти УДПУ імені Павла Тичини [7]. Беручи участь у таких організаціях, як зауважують Н. Коляда, О. Кравченко, студенти «активно долучаються до творчої, наукової, волонтерської та інших видів активної позанавчальної роботи, що сприяє формуванню вміння брати на себе відповідальність, ініціювати конкретні акції, розвивають свої лідерські якості, навички публічних виступів тощо» [7].

Важливу роль у забезпеченні формування «Soft-skills» відіграє й цикл вибіркового дисциплін або авторських курсів, що останнім часом стали вагомим складником освітнього процесу закладів вищої освіти України. Наголосимо, що такі дисципліни, за оцінкою професорсько-викладацького складу, сприяють «розширенню навчальних прав і можливостей студентів, підвищують їхню особисту відповідальність за результати навчання». Вибіркові дисципліни, як наголошує й О. Троценко, є більш «гнучкішими і точнішими репрезентантами потреб сучасних студентів», дозволяють зробити освітній процес орієнтованим на студента, дізнатися «чого хочуть досягти ті, хто навчається» [12]. Завдяки новизні змісту і способів діяльності, а також ефективній взаємодії, що базується на діалозі й створює творчу атмосферу, авторські курси, як наголошують дослідники, стимулюють розвиток у здобувачів інтересу до самоосвіти, навички самоосвітньої діяльності тощо.

Установлено, що в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна для здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти запропоновано перелік навчальних дисциплін за вибором, блоків навчальних дисциплін, а також спеціалізацій.

Зазначимо, що процедура вибору, вимоги щодо організації вивчення дисциплін за вибором здобувачів освітніх послуг прописані у «Положенні про **організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна**» (пункт 3.5) [9]. **Так, у документі визначено кількість курсів, що обирають** здобувачі: не менше двох дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки упродовж навчання – студенти, які здобувають ступінь бакалавра;

щонайменше одну, ті, які здобувають вищу освіту на магістерському рівні. У «Положенні» також чітко прописано процедуру вибору здобувачем дисциплін вільного циклу. Так, для ознайомлення здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти зі змістом навчального курсу передбачено термін подання професорсько-викладацьким складом анотації дисципліни – не пізніше 1 травня поточного року. Інформація про вибіркову міжфакультетську дисципліну викладається на веб-сайті університету та веб-сайтах факультетів (інститутів, центрів). У «Положенні» визначено попередні умови для вивчення обраного курсу; мінімальна й максимальна кількість слухачів. Зазначимо, що обсяг (кредити) навчальних дисциплін за вибором циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки для всіх рівнів вищої освіти затверджуються рішенням вченої ради університету [9].

З огляду на вище зазначене, із метою забезпечення цілеспрямованого формування у здобувачів вищої освіти прагнення до постійного саморозвитку й самоосвіти та готовності до них, до переліку вибіркової дисциплін, що пропонуються здобувачам освітніх послуг кафедрою педагогіки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, було введено дисципліну «Педагогіка успіху». Зазначимо, що зміст «Педагогіка успіху» орієнтований на формування у здобувачів внутрішньої мотивації до самовдосконалення й саморозвитку, прагнення до досягнення успіху в професійній та академічній сферах; на забезпечення засвоєння студентами основ наукової організації розумової праці, на формування в них умінь і навичок планування, організації й контролю самоосвітньої діяльності. Програмою також передбачено оволодіння здобувачами технологією тайм-менеджменту й методиками планування власної діяльності; усвідомлення ними ролі самосвідомості, позитивної самооцінки («Я-концепції») у забезпеченні власної успішності та шляхах її формування.

У розробленому курсі здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти пропону-

ється також: сучасні техніки тренування пам'яті, основи й техніки ораторського мистецтва (способи підготовки до публічного виступу; особливості й правила ефективної аргументації тощо). Здобувачі ознайомлюються з причинами страху публічного виступу та його ознаками; засвоюють методи боротьби із закомплексованістю в спілкуванні, способи подолання хвилювання перед публічним виступом.

Важливу роль у змісті дисципліни вільного вибору «Педагогіка успіху» відведено й майстерності комунікативної взаємодії як необхідної складової підготовки сучасного фахівця, що необхідна для успіху на роботі й в соціальному житті сучасного суспільства. Так, здобувачі мають можливість познайомитися із факторами, умовами, що впливають на ефективність спілкування (прийомами залучення уваги співрозмовника в процесі спілкування; способами утримання уваги співрозмовника в процесі спілкування тощо). Студенти вивчають також різновиди бар'єрів спілкування, причини їх появи та можливі наслідки тощо.

Завершує курс тема «Забезпечення особистісної працездатності», на якому здобувачі обговорюють шляхи забезпечення особистісної працездатності.

Висновки з даного дослідження. Отже, міжфакультетська вибіркова дисципліна «Педагогіка успіху», що внесена до переліку вибіркової дисциплін в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна, спрямована на формування у здобувачів першого бакалаврського рівня вищої освіти soft skills як важливого чинника їхнього подальшого успішного самовдосконалення та самореалізації. Опанування змістом дисципліни, активна участь у заняттях й виконання здобувачами творчих завдань самостійної роботи стає основою для формування в них спрямованості на досягнення академічної успішності та особистісного зростання, професійного самовдосконалення впродовж усього життя; здатності до саморозвитку й самоосвіти; до ефективної взаємодії в професійному середовищі, продуктивної колективної та індивідуальної праці на користь суспільству.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бучинська Т.В. Формування універсальних компетентностей людини в умовах інклюзивного розвитку світового господарства. Дис. на здобуття наук. ступ. канд. економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2018, 256 с.

2. Васиньова Н. С. Використання «CASE STUDY» в освітньому процесі закладів вищої освіти як необхідний складник формування у студентів навичок SOFT SKILLS <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6545/1/2020.pdf>
3. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. №6 (219). С.239–242.
4. Дроздова Ю. В, Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення Soft skills у сучасних освітніх та професійних моделях. Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті». Київ.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 31 – 32 <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/f5e21f8fa4b196951d084e7e586ab122.pdf>
5. Закраєвська О. Ю. Ключова компетентність «уміння вчитись» як психолого-педагогічна проблема. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014, № 3 (24). С. 148-152
6. Коваль К.О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливіших чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного університету*. 2015. № 2. С. 162-167.
7. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «soft-skills» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 3(27). С. 137–145. http://www.aphn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_3/26.pdf
8. Корнюш Г. В. Формування м’яких навичок у студентів закладів вищої освіти в контексті навчання іноземних мов. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв’язки* : зб. наук. пр. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. № 36. С. 99-110. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2020-36-08>.
9. **Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна** <http://profkom.ua/normativni-dokumenty/polozhennya-pro-organizatsiyu-svitnogo-protsesu-harkivskomu-natsionalnomu-universiteti-imeni-v-n-karazina/>
10. Рубцова М. Ю., Резнікова Н. В. Проблема самовизначення людини та поглиблення її компетенцій в умовах інклюзивного розвитку світового господарства: зв’язок з глобальними проблемами людства. *Ефективна економіка*. 2018. №. 8. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6633>
11. Ткачук І., Сосновенко Н. Розвиток «SOFT SKILLS» у студентів коледжів https://lib.iitta.gov.ua/717748/1/Tkachuk_Sosnovenko_soft%20skills_2019_16-18.pdf
12. Троценко О.В. Вибірковий курс «Медична субкультура» на кафедрі суспільних наук ХНМУ як приклад студентоцентрованого підходу до навчання. *Студентоцентрований навчальний процес як запорука забезпечення якості вищої медичної освіти: матеріали ІІІ навч.-метод. конф. ХНМУ (Харків, 29 січня 2020 р.) / Міністерство охорони здоров’я України, Харк. нац. мед. ун-т. Харків : ХНМУ, 2020. Вип. 10. С. 190 – 193.*
13. Zhukova O. Activity Of A Higher School Teacher On Forming Soft Skills For Students Of Humanitarian And Natural Specialties: Functions And Requirements. *Scientific Journal Of Polonia University*. 39 (2020) 2. Pp. 229–241.
14. Zhukova O., Mandragelya V, Janužis G. Development Of Soft Skills Of Students As Future Teachers In Conditions Of Crisis In Society. *Education during a pandemic crisis: problems and prospects. Monograph*. Eds. Tetyana Nestorenko & Tadeusz Pokusa. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020. Pp.151 – 157.
15. What are «Soft Skills». Investopedia URL: <https://www.investopedia.com/terms/s/soft-skills.asp>

REFERENCES:

1. Buchinska, T. V. (2018) Formuvannya universal'nih kompetentnostej lyudini v umovah inklyuzivnogo rozvitku svitovogo gospodarstva. [Formation of universal competences of people in the minds of the inclusive development of the sacred statehood]. *Dis. na zbuttya nauk. stup. kand. ekonomichnih nauk za special'nistyu 08.00.02 – svitove gospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosini. Ternopil's'kij nacional'nij ekonomichnij universitet, Ternopil'*, 256 p.
2. Vasinova, N. S. Viktoristannya «SASE STUDU» v osvitn'omu procesi zakladiv vishchoї osviti yak neobhidnij skladnik formuvannya u studentiv navichok Soft Skills] “Case Studu” in the lighting process of laying down foodstuffs as a necessary fold-up for students to form a navigator SOFT SKILLS] <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6545/1/2020.pdf>
3. Dlugunovich N.A. (2014) Soft skills yak neobhidna skladova pidgotovki IT-fahivciv [Soft skills as it is necessary for warehouse preparation of IT-faxes]. *Visnik Hmel'nic'kogo nacional'nogo universitetu*. №6 (219). Pp. 239–242.
4. Drozdova Yu. V., Dubinina O. V. (2020) Konceptual'ni pidhodi do viznachennya Soft skills u suchasni osvitnih ta profesijnih modelyah. Soft skills – nevid'emni aspekti formuvannya konkurentospromozhnosti studentiv u XXI stolitti [Conceptual approach to the development of Soft skills in modern educational and professional models. Soft skills are an inadequate aspect of the formulation of the competitiveness of

- students in the XXI century]. Kiiiv. Kiiiv. nac. torg.-ekon. un-t. P. 31 - 32 <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/f5e21f8fa4b196951d084e7e586ab122.pdf>
5. Zakraevska, O. Yu. (2014) Klyuchova kompetentnist' «uminnya vchitis'» yak psihologo-pedagogichna problema [Key competence is «clearer to read» as a psychological and pedagogical problem]. *Aktual'ni problemi sociologii, psihologii, pedagogiki*. № 3 (24). P. 148-152
 6. Koval, K. O. (2015) Rozvitok «soft skills» u studentiv – odin z vazhlivishih chinnikov pracevlashtuvannya [The development of «soft skills» among students is one of the most important officials of the school]. *Visnik Vinnic'kogo politekhnichnogo universitetu*. P. 162-167.
 7. Kolyada, N., Kravchenko O. (2020) Praktichnij dosvid formuvannya «soft-skills» v umovah zakladu vishchoi osviti [Practical awareness of the formulation of soft-skills in the minds of the pledge of great knowledge]. *Aktual'ni pitannya gumanitarnih nauk*. №. 3 (27). P. 137-145. http://www.apfn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_3/26.pdf
 8. Korniyush, G. V. (2020) Formuvannya m'yakih navichok u studentiv zakladiv vishchoi osviti v konteksti navchannya inozemnih mov [Formation of soft tips for students to lay their own education in the context of new earthly movs]. *Vikladannya mov u vishchih navchal'nih zakladah osviti na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zv'yazki* : zb. nauk. pr. H. : HNU imeni V.N. Karazina. № 36. P. 99-110. DOI: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2020-36-08>.
 9. Polozhennya pro organizaciyu osvith'ogo procesu v Harkivs'komu nacional'nomu universiteti imeni V. N. Karazina [Regulations on the organization of the religious process in the Kharkiv National University of V. N. Karazin] <http://profkom.ua/normativni-dokumenty/polozhennya-pro-organizatsiyu-svitnogo-protsesu-harkivskomu-natsionalnomu-universiteti-imeni-v-n-karazina/>
 10. Rubtsova, M. Yu., Reznikova, N. V. (2018). Problema samoviznachennya lyudini ta pogliblennya її kompetencij v umovah inklyuzivnogo rozvitku svitovogo gospodarstva: zv'yazok z global'nimi problemami lyudstva [The problem of self-designation of people and the loss of competence in the minds of the inclusive development of the holy state: links to the global problems of people]. *Efektivna ekonomika*. 2018. №. 8. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6633>
 11. Tkachuk, I., Sosnovenko, N. (2019) Rozvitok «SOFT SKILLS» u studentiv koledzhiv [Development of SOFT SKILLS among college students] https://lib.iitta.gov.ua/717748/1/Tkachuk_Sosnovenko_soft%20skills_2019_16-18.pdf
 12. Trotsenko, O. V. (2020) Vibirkovij kurs «Medichna subkul'tura» na kafedri suspil'nih nauk HNMU yak priklad studentocentrovanoogo pidhodu do navchannya [Vibrating course «Medical subculture» at the Department of Suspension Sciences of KhNMU as a student-centered approach to the beginning]. Studentocentrovaniy navchal'nij proces yak zaporuka zabezpechennya yakosti vishchoi medichnoi osviti: materialy LIII navch.-metod. konf. HNMU (Harkiv, 29 sichnya 2020 r.) / Ministerstvo ohoroni zdorov'ya Ukraïni, Hark. nac. med. un-t. Harkiv : HNMU, 2020. Vip. 10. P. 190 – 193.
 13. Zhukova, O. (2020) Activity Of A Higher School Teacher On Forming Soft Skills For Students Of Humanitarian And Natural Specialties: Functions And Requirements. *Scientific Journal Of Polonia University*. № 39 (2). Pp. 229–241.
 14. Zhukova, O., Mandragelya, V, Janužis, G. (2020) Development Of Soft Skills Of Students As Future Teachers In Conditions Of Crisis In Society. Education during a pandemic crisis: problems and prospects. Monograph. Eds. Tetyana Nestorenko & Tadeusz Pokusa. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole. Pp.151 – 157.
 15. What are «Soft Skills». *Invstopedia* URL: <https://www.investopedia.com/terms/s/soft-skills.asp>